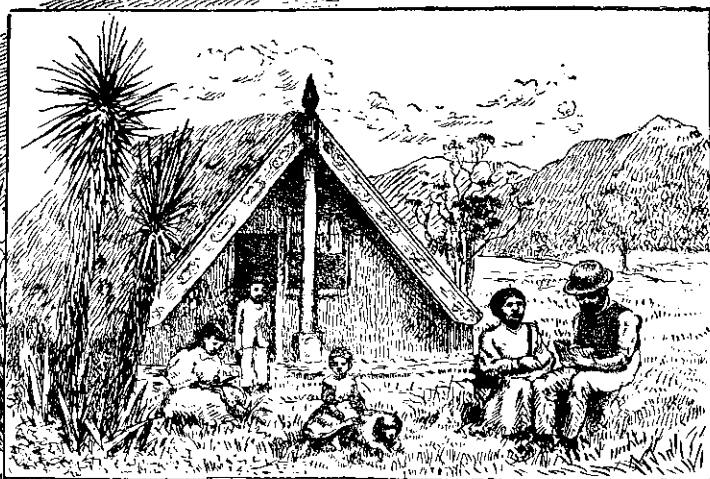

Pipi-wharauoa

HE-KUPU WHAKAMARAMA

Te Pipiwharaura, He Kupu Whakamarama.

Nama 22.

GISBORNE.

Tihema 1899.

WHAKAMARAMATANGA.

Kua aua atu te hotoke. He raumati tenei, ka nui atu nga kakano. Kua taha nga po o te waru-tu-mahoehoe, ka tuku mai tenei te ngahuru i ona hua. Tena ra kia puta penei mai etahi hua o te ngahuru.

He nui nga reta a nga hoa kua tae mai, engari e pouri ana matou ki te ririki rawa o nga pakau o te manu nei hei hari atu. Ko etahi o nga reta e kore e taea te korero, i te ahua ukupara rawa o nga tuhituhi. E nga hoa ki te tuku korero mai koutou hei haringa ma ta tatou manu, kia marama te tuhituhi, hei te taha kotahi anake o te pepa. Engari mehemea he reta mai ki te Etita e pai ana nga taha e rua o te pepa.

Kua whakaaetia e matou e nga kai-whaka-haere o "Te Pipiwharaura" te tono a nga kai-tautoko, kia whakaritea he utu tuturu mo ta tatou pepa. Heoi e te iwi kia mohio mai koutou, ko te utu ka whakaritea inaianei e rima hereni (5/-) mo te tau. He utu iti noa iho tenei, ka taea e te rawa-kore, ko ta matou hoki tena i tino hiahia ai. Otira e kore matou e pehi i nga whakaaro mai a nga rangatira.

Ka kitea ki te wharangi whakamutunga o Te Pipiwharaura te rarangi ingoa o nga tangata kua tuku oranga mai mona i ia marama i ia marama.

Kei te toe tonu etahi o nga kape o te Nama 1 o te 'Tui.' Kei hea anake ra te nuinga o te tamarii i hoki mai nei i Te Aute? Ina nga korero o to tatou kainga i era nga ra. He ono kapa (-/6) tonu te utu. Ki te hiahia etahi ki te 'Tui' me tuhi mai ki te Etita o Te Pipiwharaura.

E kore e tau ki te Etita te he mo nga whakaaro o nga tangata e tukua mai ana kia panuitia ki 'Te Pipiwharaura,' engari ano ia kia tupato nga kai-tuku korero mai kia kua

rawa e tukua mai nga korero kino, no te mea e kore aua tu korero e panuitia. Hei nga korero e whai painga ana ki te nuinga o te tangata te tuku mai.

Na Te Etita.

WHAWHAI KI TARANAWARA.

(He maha nga rongo korero o te whawhai kua tae mai, engari e kore e whakaponohia katoatia e matou. Heoi ano nga mea e whakaponohia e matou, a e tuhia hoki ki "Te Pipiwharaura" ko nga mea tino tika, ara ko nga mea e puta mai ana i te "Tari Whawhai" i Ingarangi).

PEREMONA (BELMONT).

I te Ratapu te 26 o Noema, i te ata tu i te mea e pouri ana ano, ka kokiritia e te Ingarahi i raro i a Tianara Metuene (Methuen) tetahi pa o te Poa i Peremona (Belmont) e 40 maero te tawhiti mai i Kimari. Ko te ope whakaora tenei i Kimari. E 4 haora e whawhai ana ka horo te pa o te Poa. He tokomaha o te Poa i mate e 40 i riro hererehe mai. I te ata ake ka riro hoki na te Poa i kokiri. I tenei tutakitanga e 81 o te Poa i mate rawa, e 3 Ingarahi. E ki ana a Tianara Metuene, kia hawhe-haora noa iho te tureititanga o te kokiri a te Ingarahi kua tino mate ratou i te Poa, i te mea ka noho rite katoa mai nga pu a te Poa, tena ko tenei i ahua oho mauri tonu te Poa.

TE AWA O MOTA (MODDER RIVER).

I muri tata iho o tenei pakanga i runga ake nei ka tutataki ano te Poa raua ko te Ingarahi ki nga pareparenga o te awa o Mota. (Ko tenei awa te rohe mai o te whenua o te Ingarahi i te pito ki te raki). Tino nui atu te kaha

o te whiri a te ra i teia rangi. He pa anake te rakau o tenei pakanga, pupuhi tonu mai ai te Poa i teia taha o te awa, me te Ingarahi hoki pupuhi tonu atu ai i teni taha. I nga pa rapa te tin i kahianga o te mahi na k nei te Ingarahi i kahi ai ana na te mahi ki nga tahi raxake o ana ta pa. I te ahiahi ka whakarere e te Poa tora pa, i te mea kua kore e taia e ratou te pupuhi, kua tokomaha rawa i hoki o ratou ki a mate. Engari i pa o rau o raua me te tangata kore hoki i whaka e te Ingarahi i te ngenge i te rana mahi i te whawhahi nga me o te aua ahiahi noa. He tino mui te Poa i hinga engari kaore i taea te tatari. He tikanga te te Poa kia kua e mohiohia o ratou i mate, na reira i tere tonu ai ta ratou tahi o te roro tupapaku; he i tere nga me o ratou i papaki e aua te tatari ko na mea e rokohia ana e te Ingarahi e paui ana i runga. He mea whiri o nga wahine o te Poa ki tenei tikanga, ko ta ratou mahi kia tere tonu te whaka tahi te matenga o ratou wharanga. He te koma ana o te Ingarahi i mate ana e 438. I tenei mahi ki tenei whawhai te tahi o etahi apira tokoma o te Ingarahi. Ka waenganui te whawhai ka puta te whakaro i nga mahi i teia haere raua ki te tihira i te maha o te Poa. Kaore i tihira te maha e whakakaha nei, kore hoki i tihira e whiri o te awa. Whiri pai atu raua He pa o te Poa, engari i te mokinga mai o teia mahi.

NGA HOIA KUA TAE.

Ka 30,000 nga hoia a te Ingarahi kua tae ki Awherika. I peneti te wehewehenga o tenei 30,000. E 120,000 ki raro i a Tianara Pura, e 6,000 ki raro i a Tianara Kataka (Gatara), 10,000 ki raro i a Tianara Metene. Ko ora ata katoa, he mea weheweha ki runga ki nga mahi, ko etahi kei te tahi i nga mahi tereha ko etahi kei te hanga i nga mahi teina i tukituki e te Poa, ko etahi kei te hanga haere i nga waea korero, ko etahi kei te hanga i nga piriri me nga tiri mahi noa iho o te whawhai. Ko Tianara Pura kei te tahi ki te rawhiti. E haere ana tahi ope ki te whaka ora i a Tianara Waifi raua ko tahi ope e haere mai ra e te Poa ki roto o Reirime. Ko Tianara Metene kei te tahi hanauru. E haere ana ia ki te awahia i Kimari, tetahi o nga pa o te Ingarahi e haere mai nei e te Poa. Kua tae enei ope e rua te tae ki nga pa e haere nei e raua. Kei waenganui te ope a Tianara Kataka. Kei tenei ope nga hoia o Nui Tihiri me etahi o Ahiteria. Ko tenei te tino ope a te Ingarahi mo te haere ki Piritoria a ko nga hoia

katoa e tae atu a muri ake nei ka whakaurua ki tenei wehenga. He peneti te whakahaere a Tianara Pura:—Kia ora mai a Reirime me Kimari ka huihui katoa ai nga ope a te Ingarahi kia kotahi whakakenga ki Piritoria. Ko Piritoria he tuunga whakamutunga mo te Poa iua hinga mai e a tahi wahi katoa o tona kingitanga. Kia huihui nga ope katoa katahi ka riro i te kotahi o Tianara Pura te whakahaere o te katoa. Ki te hore a Piritoria, kua mutu tenei whawhai, kua tino kore hoki te kingitanga o te Poa i te ao.

REIRIMETE (LADYSMITH).

Kaore ano he korero mai o Reirime, engari kei rima teka nga taringa o te ao katoa. E mohio ana te ao katoa e kore e maha atu nga ra ka ana he pakanga nui ki reira. Kei reira te maha o nga hoia a te Poa, kei reira ano hoki te maha o a te Ingarahi. Kei reira a Tianara Pura raua ko Tianara Tupete, nga tino rangatira o nga ope e raua. Ki te kore e hinga te Poa i Reirime, ara ki te hinga ko te Ingarahi, katahi ka tino kore a Reirime e taia te whakaro, tere e tukua paia ki te Poa i te mea hoki kua tata haere te paui nga kai. Otira kei te ra anake o te taturanga te tikanga.

KIMARI (KIMBERLEY).

Kaore ano kia hore a Kimari. Ko tetahi tenei o nga pa e tino whakamoea ana e te Poa kia hinga, mo te mea kei roto a Rihara Rooti, rangatira o nga mahi kore, o nga mahi taumaha. E ki ana te Poa na tana tangata tahi ko etahi atu tangata rangatira o Ingarahi e whai paanga ana ki Tamamawara te take mai o tenei whawhai. Kua whakaritea e te Poa tetahi atu mahi mo tona upoko. Ka mahi nga whakakenga a te Poa, kaore ano kia taea, a kei te whakake ano imahia. Engari ki te ki a nga tangata o roto e kore rawa e hore to ratou pa, ko ta ratou whakaro ano tena. Ko te mahi a Rihara Rooti i enei ra, he pou tukan hei whakapaipai i nga tiri o tona taone.

MAWHEKINGI (MAIFRING).

I pohehe a Tianara Koroti (Cronje) o te Poa tere e ngawari noa iho te horonga o Mawhekingi. I mea hoki ia i tana rota ki to ratou Tiamaaki:—Kaore he rerenga ketanga mo tenei pa, heoi ano ko te hore arake. I tae ano he pa nui ma te Poa ki reira, kaati kaore i totika. Hei aha te marua o nga tangata o te pa kaore

ano kia hinga. He tino nui te whakamiharo o nga iwi o waho ki te kaha o tenei pa iti noa, ki te pai hoki o te whakabaere a Kanara 'Baden-Powell.' E kiia ana ko tetahi tenei o nga mea whakamiharo e tenei whawhai e mau tonu mo nga whakatipuranga e tu mai nei, ara ko te kaha o tenei pa iti noa.

KA RARU TE INGARIHI.

I te 11 o nga ra o tenei marama ka kokiritia e te Ingarihi, ara e te wehenga i raro i a Tianara Kataka, tetahi pa o te Poa i 'Stormberg.' E 3,000 te Ingarihi i uru ki tenei kokiri, e 6,000 hoki te Poa i roto o te pa. He kaha, he roa te pakanga, katahi ka riro mai te pa i te Ingarihi. Otira kaore i taea e ratou te pupuri. I nuku tata atu te Poa ki etahi parepare e marama ana te pupuhi mai ki roto o te pa. Kaore i arikarika te tukunga mai a te Poa. Te whatinga o te Ingarihi, ka hopuhopukia etahi, hui katoa o te Ingarihi i riro herehere e 672. He autai te Poa!

TE OPE O NIU TIRENI.

Ka tuarua a Niu Tireni ki roto o te pakanga kaore ano he mea o ratou i mate i taotu ranei. Kei te whawhai tahi ratou ko tetahi wehenga o te ope o Ahitereiria. I te whawhai tuatahi e 7 o te Poa i mate, i te whawhai tuarua e 3. He hoio rawa te tupapaku o Niu Tireni o enei ra. Tena ra Niu Tireni e! E tapa i to ingoa!

PITOPITO KORERO O TE WHAWHAI.

Te taumaha o te pu repo i mauria e Tianara Koroti (Cronje), hei tukituki i nga maioro o Mawhekingi e 20,000 pauna weeti. Te taumaha o te mata, kotahi rau pauna weeti. E 8 pea-kau ki te to, e 20 miuru. I mea taua Tianara katahi ka tino mate a Mawhekingi. E rua nga ra i whakamahia ai ka whakamutua kaore he rawa i pahure. Te take i whakamutua ai, i nga tangihanga katoa kaore e hapa te mate o tetahi wahi o taua pu i te kaha o te hoki whakamuri.

I hopukia tetahi kaupuke hari paraoa ki te moana i te taha ki te rawhiti o Awherika. E rere ana ki Taranawara, 17000 peeke paraoa i runga e mau ana ma te Poa (peeke rakau). I hopukia taua kaupuke me ona mauranga i kiia hoki he taonga parau no roto o te whawhai. Ka rarawe te Ingarihi i ana paraoa.

Ki te ki a tetahi Nupepa a te Tatimana 100,000 nga hoia katoa a te Poa. Ehara ano ia i te mea he Poa anake, engari no nga iwi maha noa atu, e noho ana ki Taranawara, a kua whaka-kainga, kua whaka-tangata-whenua ki reira. No te Ingarihi ano etahi, 1,000 hoki Aihimimana. Ka kitea ki tenei te nuinga o te ope a te Poa.

E nekehia ana ki te 100,000 nga hoia katoa a te Ingarihi mo te whawhai ki Taranawara.

I te timatanga o te whawhai tae mai ki tenei ra te 16 o Tihema ka 566 o te Ingarihi kua mate rawa, ka 2027 nga taotu (mo te mate ano pea etahi o enei), ka 1977 kua riro herehere i te Poa.

Tokorua nga Tianara o te Poa kua mate i nga riri ka taha ake nei. Kua tukua nga tianara o aua tangata e Tianara Waiti ki te Poa kia mauria ki Piritoria tanu ai. He tangata tca. Nga ingoa o aua tangata ko Tianara Koti "Koch" tetahi, ko Tianara Pota "Botha" tetahi.

Kei te noho rite katoa nga manua o te Ingarihi; he mea pea mo te tono a te Wiwi kia Tiamana raua ko Ruhia kia uru ratou ki te whakararuraru i tenei whawhai, kei tino kaha rawa te piki o te mana o te Ingarihi ki Awherika; otira kaore aua mana i whakaae.

I te timatanga o te whawhai tae mai ki te 24 o Oketopa e 988 nga herehere a te Ingarihi, i te 6 o Noema nei e 900, hui katoa 1788, engari kua maha ano o muri nei. Heoi ki te whakaaaro iho kei te riterite tonu nga herehere a tetahi taha, a tetahi taha.

O nga tangata i mate rawa, no te Poa nga mea i tino nui atu, ara kei te 3000, nuku atu heke iho ranei.

Kei te whakaako nga wahine o te Poa ki te pupuhi pu, otira kua tino taunga te nuinga o ratou, he tino mahi hoki na ratou i mua atu o te aranga o te pakanga. Ki te hinga a ratou tane ka uru hoki ratou ki te whawhai.

HE INOI MO TE WA O TE PAKANGA.

He mea whakarite na Te Wiremu, Pihopa o Waiapu, kia korerotia i roto o nga whare-karakia.

E te Atua Kaha rawa, ko koe te rangatira o nga kingitanga katoa o nga iwi, mau e mutu ai te pakanga i nga wahi katoa o te ao. He inoi tenei na matou ki a koe kia whakamutua

wawetia te whawhai ki te pito ki te tonga o Awherika. Whakaputaia kētia te nanakia o te tangata hei mea e puta ai tau e pai ai, e neke haere ai tou kingitanga; hohorotia hoki te wa e kore ai tetahi iwi e hapa! noari ki tetahi iwi, a heci ano ta ratou ako ki te whawhai; tukua mai tenei he whakaaro ki te mahi pai, ki te mahi wawao, a te Rangatira o te Rongomau, a tau tama, a to tatou Ariki, a Ihu Karaiti. Amine.

REV. ERUERA KAWHIA.

Ahakoa kua puta te whakamaharatanga a nga tangata o te Karaiti i Te Raukahikatea ki te matenga o to ratou kaumatua, ka panuitia tonutia nga korero mona e tukua mai ana e nga hoa. Kaore rawa e mutu to matou awangawanga ki te matenga o Rev. Eruera Kawhia. Euta.

Ki Te Etita o Te Pipiwharaua,

E hoa, tena koe. Kua tae noa atu ki a koe te rongo kua mate to tatou kaumatua a Eruera Kawhia, i te i o nga ra o Noema nei. I mate tonu ia ki te marae i powhiritia ai e ia tona taonga, te Kotahitanga o nga tamariki o Te Aute i te raumati ka taha nei. He maha nga pai o tenei tangata i tangihia nuitia ai e ona hapu o Ngatiporou. Ko ia te kai-whakahauhou o nga mahi o te Whakapono ki roto o Waiapu i runga i tona taha minita: nona te reo maua ki runga i ona hapu i runga i tona taha rangatira: ko ia te marae o Ngatiporou, te kai-mau o te iwi, te kai-titotiro o te pani, o te pouaru, o te rawa-kore, o te koroua, o te kuia, i runga i te taha manaaki, kaore tahi ana whakahawea ki te tangata. Ko tona papa rawa o mua atu i a ia i rite ki tona ahua, i hua ki runga ki a ia nga ahua maha, me te mau tonu o te mana i runga i ona taha huhua. I poto i a ia nga mahi katoa i haca e tona ngakau nga wawata katoa e taea ana e te ngakau maori, i a ia e ora ana, a kaore he mea i takoto noa i runga i ona ngutu anake, i kore te whakakorikoria e ia kia whai tinana e kua ai he mahi. Nga tikanga atahua o to tatou taha maori i mau i a ia, a kumua mai ai ki roto ki nga tikanga atahua o te taha pakeha o muri nei. Ka haere tahi i runga i tona arero te Whakapapa me te Kauwhau; i a ia tahi te manaaki tangata me te whakapai marae kia tu pakeha te tangata, te ruke moni ki runga ki nga koki huhua a te iwi me te whakahau kia mahia nga whenua o te maori kia whai moni ai. Tera atu era karapititanga a tona arero, a ona whakaaro i nga tikanga a nga iwi e rua nei. Ka riro ia i te mate. Ka waiho pani te

iwi. Kei a matou kei ona tamariki o ona kura, o te Kotalitanga o Te Aute, te papa-a-Hikitai. Ko matou ona manaaki o ona ra whakamutunga ki tenei ao, i kitea ai i kona te kaha o te toronga haeretanga o ona whakaaro, ki te tau-toko i nga huarahi katoa, e puta ai he painga ki tona iwi maori; ka whakamanawa ia i nga ra i be ai ia ki nga wawata i whakapungatia ki tona arero o ona tamariki o ia iwi, o ia iwi.

Haere ra e koro!

“Tangihia kia nui te tangi ki a ia
Apa ianei he mate i te marama e
He mate e hoki mai kia tatou e.”

Heoi ano.

Na Apirana T. Ngata.

HARETE WI KATENE.

Kua tae mai kia matou te whakaatu mai o te matenga o Harete, te wahine a Wi Katene o Motueka, i te 16 o nga ra o Noema nei. He nui te pouri ki te haerenga o tenei o nga kai-ngaki o te maara waina a to tatou Ariki: otira e kore e he ta Ihowa tikanga. He wahine a Harete i kaha ki te awhina i nga mahi a te Hahi ki tona takiwa; i nga kohikohi moni, i nga mahi e whiwhi ai i te moni mo nga mahi o te Hahi. He wahine atawhai tangata a Harete. Ko ia tetahi o nga whaea o nga tamariki o Te Aute i o ratou taenga mai ki Motueka nei. Ko ia ki te whangai i tetahi minita pakeha rawa-kore. Kua riro ia ki te ao o te maramatanga, ka waiho iho ona hoa, ona whanunga, me tana whanau ki muri nei tangi ai mona kua kua wehe atu. Na te minita pakeha o Motueka raua ko Reweti T. Kohere i tuku atu tona tinana ki te oneone.

“Ka rongo ahau i tetahi reo no te rangi e mea mai ana ki au, Tuhihihi, ka hari nga tupapaku e mate ana i roto i te Ariki i nga wa i muri nei: Ae ra, e ai ta te Wairua, kia oki-oki ai ratou i a ratou mahi; e aru tahi hoki a ratou mahi i a ratou.” Whikite 14, 13.

TE HAH MOMONA.

Ki Te Etita o Te Pipiwharaua,

Tenei etahi kupu hei hari atu ma Te Pipiwharaua. E mea ana etahi pai atu tona whakapono i to etahi, e ki ana Te Pipiwharaua. Kei te pehea ra ta te Karaiti whakaaro? E mea ana hoki au

kei te pehea ra ta te Atua whakaaro mo enei tu ahua o te whakapono, te whakahe me te riri o te ngakau ki etahi whakapono i runga i tenei ao, i runga hoki i tenei motu i Nui Tirenī. Kaati i kite iho ahau i te korero a Te Pipiwharauroa na tetahi tangata kaore te ingea i tubia. Ki taku titiro iho ki nga kanohi o Te Pipiwharauroa e ahua whero ana i a ia e panui ana i nga korero a te Momona mo te tokomaha o nga minita Momona e mahi ana ki nga maori a e rua tonu kei te mahi ki te taha ki nga pakeha e 700,000. Ka tika tau e te manu nei, he kore rawa ena mo tena maha pakeha, engari kaore pea i te pena, engari pea te 32 minita Momona kei nga taha e rua. E ki ana ano te manu nei na nga Momona te kupu, kaore ratou nei e utua, e rite ana ta ratou ki ta te Karaiti Matiu 25, 34—40 pea. Ki taku titiro ra ki te ahua o ta ratou haere ka kore he kai ka hoatu e au, a he kakahu i etahi taima, engari kaore taku i hoatu i runga i te amuamu engari i runga ano i te aroha whangai. Mo ratou e ako ana kia whakarereca nga mahi kino, engari kaore ano ahau kia rongonoa i a ratou e kauwhau ana kia moe kia rua wahine. No ta Paora pea tetahi o ta nga Momona nei i mea ai i Koriniti 9, 14—18, 24. He patai. Ma wai te utu whakahonore o enei whakapono e tu nei i tenei ao, utua mai? E hoa ma kaore aku whakahe mo te moni, engari nga Karaipiture 2 Timoti 3, 1—5; 2 Pita 2, 2—3; Mika 3, 11. E ui atu ana he aha te patai kaore na i hoki i te Momona?

Na to koutou hoa,

Renata Pau, Whangarae,

HE WHAKAHOKI.

NA REWETI T. M. KOHERE.

Ki a Renata Pau,

E hoa, tena koe. Ki taku whakaaro kaore ano kia hoki i a koe taku korero tuatahi mo te Hahi Momona, ara mo te kohikohi. Kaore koe i whakahe i aku rarangi i whakahua ai hei tautoko i aku kupu, engari i homai e koe he rarangi ke atu ano. No te Paipera ano aku rarangi, a mehemea kaore i hangai, mau e whakaatu mai te tikanga o aua rarangi. I mea ahau i whakahe a te Karaiti raua ko Paora ki te ohaoha. E pehea ana koe mo tenei? Me korero ano e koe aku korero tuatahi mo te Hahi Momona, kaore ano kia tino mau i a koe. Kaati maku pea e

whakaatu te tikanga o etahi o au rarangi, ahakoa kaore koe i whakamarama i te tikanga o aku. 1 Koriniti 9, 14—18, 24. Kaore a Paora i pai hei taunahatanga ia ki te Hahi otira kia marama koe kaore a Paora i whakatakoto ture, kia pera katoa nga Kai-kauwhau i te Rongopai i me ia. I mea ia i te 14 o nga rarangi:—“Pera tonu ano ta te Ariki i whakarite ai mo nga Kai-kauwhau o te Rongopai hei runga i te Rongopai he oranga mo ratou.” Otira ko Paora ano ki te mahi oranga moa, ko nga minita Momona ia kaore, engari nol o ai i te wlanau kotahi mo nga wiki maha, a tae atu ki te marama. Kaore ano ahau kia kite i nga minita Momona e mahi ana, pera me Paora.

Kaore ano koe kia mohio ki nga tikanga a to hahi, ara te moe ngahuru i te wahine me era atu tikanga whakamahi. Ko tenei tetahi o nga whakaakoranga momona a te Hahi Momona, kei tona whenua e mahi ana. E kore e kauwhautia ki konei, kei hopukia e te Ture ki te whare-herehere. E kore pea te Momona e whakapono ki tenei korero: E mea ana tetahi pukapuka a te Momona (‘The Seer’) mehemea i tuhituhia katoatia nga korero mo te Karaiti tera e kitea he wahine na te Karaiti a Meri, a Maata, me Meri Makarini. Ki taku whakaaro he tino kohukohu tenei. Taihoa ra ahau ka whakaatu ai i etahi o nga whakaakoranga a te Momona. Kei te hunaia etahi o a ratou mahi, katahi ka homai ko te Iliri Rumaki hei poapoa i te Maori.

E hoa kaore au i te whakahe i nga hahi katoa, engari ko nga hahi e whakapohehe ana i te tangata, ko ena aku e whakahe ai. Kua whakamaramatia e au te ahua o te Hahi o Ingarangi, a e kore ahau e hoki whakamuri ano. I te tamarikitanga o te Hahi Maori ko te Hahi Matua ki te whangai, otira inaianei i te mea kua pakeke, me timata ia te whangai i a ia ano. I ti noa iho te moni a te tangata e pau ana hei whangai i tona minita; ka hia pauna ranei au kua pau i nga minita Momona e noho tonu nei i to kainga mo te wiki, mo te marama. Ko te he tenei he patu i te tangata kotahi, nau na te rangatira i kore ai e amuamu, mehemea ana he rawa-kore kua tino mate, a e kore e hapa te amuamu.

Mo to patai mo te utu whakahonore—*ka riro i tehea whakapono* (hahi)? Ehara i te mea kotahi tonu te hahi e whiwhi ki te utu honore, ka whiwhi katoa ranei nga tangata katoa o te hahi kotahi, engari te hunga whiriwhiri o ia hahi o ia hahi pono a te Atua. Ki to hiahia pea kia riro anake i te Momona. Kei pohehe koe he tino hahi te Momona i te ao nei. Kei

Uta anake tona kahanga. Tena oti he whare karakia Momona to nga pakeha o Whakatu?

Ko taku patai kaore i hoki i te Momona ko tenei: — "*He aha te take i 30 rawa ai Kai-kauwhau o te Momona ki nga Maori e 39,000 tonu nei, a i 2 tonu ai ki nga pakeha e 700,000?*"

Na nga mimita Momona pakeha tonu i whakaatu te nui o nga kai-kauwhau ki nga Maori ki nga pakeha. E hooa, e Renata mau e whakahoki patai, ko taku nei whakahoki ko tenei: — He mohio no te Momona he iwi kuare te Maori.

Reweti T. Mokena Kohere.

Whakatu, Noema 10th 1899.

(I te tawhito rawa o tenei korero ka whakamutua iraitanei, engari ki te hiahia a Renata Pau ki te whakahoki i te patai a Reweti Kohere e ahei ia. Te Etita).

TE UPOKO TUATAHI O KENEHI.

Ka korero tia mai kia tatou i ia tau, i ia tau, te UPOKO TUATAHI O KENEHI: kei te mohio hoki tatou ki te mea i korerotia mai kia tatou i reira, ara ki ta te Atua hanganga i nga mea katoa. Engari ki te puta mai te patai, He aha te mea i hanga e te Atua i te mea o nga ra? E kore pea e tokomaha rawa te hunga e ahei te utu i te patai.

He aha ra te take i penei ai to tatou wareware ki nga mea, he maha nei nga korerotanga mai kia tatou? Tetahi take tenei: Kaore ano kia kite te tokomaha he mea whakatepe haere ta te Atua mahi; chara i te mea he mahi noa tana i ia ra, i ia ra, engari ki te whakaritea te mahi o tetahi ra ki to tetahi ra, ka kitea he mea ata whakarite nga mahi i nga ra katoa. Ki te maharatia tenei ka mau tonu te mahara ki te mahi o tetahi ra, o tetahi ra.

E ono nga ra e mahi ana te Atua. Wehea aua ra e ono kia rua nga wehenga. Katahi ka ata whakararangi ai i nga ra o tetahi wehenga, o tetahi wehenga. Kia penei:—

TEPARA I.

RA TUATAHI.	RA TUAWHA.
RA TUARUA.	RA TUARIMA.
RA TUATORU.	RA TUAONO.

Katahi ka rapu i te Paipera te mahi i ia ra, i ia ra.

Ko te mahi i te RA TUATAHI, ko te maramatanga (rarangi 3); i te RA TUAWHA, ko nga mea whakamarama (rarangi 14).

Ko te mahi i te RA TUARUA, ko te kikorangi hei wehe i nga wai (ra ang 6); i te RA TUARIMA, ko nga manu i te kikorangi me nga ika i te wai (rarangi 20).

Ko te mahi i te RA TUATORU, ko te tua-whenua (rarangi 9), me nga rakau (rarangi 11); i te RA TUAONO, ko nga kararehe (rarangi 24), me te tangata (rarangi 26).

Heoi ka kitea tetahi tikanga mo nga mahi i nga ra takiua, takirua.

I tetahi takirua, ko te Maramatanga me nga mea noho o reira.

I tetahi takirua, ko te Kikorangi me te Wai, me nga mea noho o reira.

I tetahi takirua, ko te Tua-whenua me nga mea noho o reira.

He tikanga ano mo nga ra takitoru:—

I tetahi takitoru (ra 1, 2, 3): i hanga nga wahi.

I tetahi takitoru (ra 4, 5, 6): i hanga nga kai noho i aua wahi.

Tenei ano tetahi ritenga o nga ra takitoru: i te ra tuatahi, i te ra tuarua, o ia takitoru, o ia takitoru, (ara i nga ra 1, 2, 4, 5) kotahi tonu ta te Atua kupu; "Ka mea te Atua— " (rarangi 3, 6, 14, 20). Engari i te ra whakamutunga o ia takitoru, o ia takitoru (ra 3, 6) takirua nga kupu a te Atua. I te ra 3 "Ka mea te Atua" (rarangi 9, 11); i te ra 6 "Ka mea te Atua" (rarangi 24, 26).

Tera ano he ritenga o nga mea i hanga i nga kupu tuarua o aua ra. I hanga te rakau i te ra 3, hei whakapaipai i te tuawhenua i hanga ra i taua ra pu ano; i hanga te tangata i te ra 6 hei rangatira mo nga kararehe i hanga ra i taua ra pu ano.

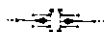
Ka marama i enei korero ta tatou Teparu II, hei whakaatu mai i nga mahi o aua ra.

TEPARA II.

NGA WAHI.	NGA MEA MO AUA WAHI.
RA 1. Kotahi te kupu. Te Maramatanga. ra. 3	RA 4. Kotahi te kupu. Nga Mea Whakamarama. ra. 14
RA 2. Kotahi te kupu. Te Kikorangi, hei wehe i nga wai. ra. 6	RA 5. Kotahi te kupu. Nga Ika me nga Manu. ra. 20
RA 3. E rua nga kupu. (1) Te Tuawhenua. ra. 9 (2) Nga Rakau. ra. 11	RA 6. E rua nga kupu. (1) Nga Kararehe. ra. 24 (2) Te Tangata. ra. 26

Tenei ano tetahi kupu mo nga wahi i hanga. Kei waho rawa te maramatanga; kei raro o te maramatanga, ko te kikorangi; kei raro o te kikorangi ko te tuawhenua. I pera ano te tikanga mo te hanganga i nga kai-noho o aua wahi. I matua hanga nga mea whakamarama, i mutu hoki te mahi ki te tangata. ara i timata te mahi i tawhiti rawa, i whakatepe hoki te whakatatanga mai, tae rawa mai ki te tangata.

I te wa i whakaohokia ai a Mohi e te Wai-rua Tapu ki te tuhituhi i ana pukapuka, e karakia whakapakoko ana te nuinga o te tangata i te ao. I penei ai te korero mo te hanganga i nga mea katoa kia kitea ai e te tangata te kuare o te karakia ki te whakapakoko. I hangaia e te Atua nga wahi katoa, kaore hoki he wahi i waho o nga wahi i hanga i nga ra e toru. I hangaia ano hoki e ia nga mea katoa e kitea ki aua wahi. Heoi he tikanga kuare ta te tangata e karakia ana ki te mea hanga, e wareware ana ki te Kai-hanga. Rom i, 25. Tena ko tenei, ko te tikanga pai kia titiro tatou ki nga mea i hanga, kia mahara hoki ki te Kai-hanga, kia karakia ki a Ia. Rom i, 20.

HE RETA.

NA TE KINGI MANGUMANGU.

Peteriemu. Toro, Awherika.

Peperu 1, 1897.

Ki oku hoa aroha, nga Kaumatua o te Hahi i Uropi.

E nui ana taku tangi atu kia koutou i roto i to tatou Ariki i a Ihu Karaiti, i mate nei mo tatou ki runga i te ripeka kia meinga ai tatou hei tamariki ma te Atua. E hoa ma, kei te pehea koutou?

Ko Tauti (Rawiri) Kahama ahau, ko te Kingi o Toro. Te take i timata ai au te korero kia koutou kia tino matatau ai koutou ki au.

Na te Atua na to tatou Matua i homai te Kingitanga o Toro ki a au, kia whakahaere a ahau i runga i tona Ingoa, na reira, e nga tuakana e nga teina, i tuhituhi atu ai kia koutou, he inoi kia mahara koutou ki au, kia inoi mo'u i ia ra i ia ra, i nga ra katoa.

E tino whakamoemiti ana au ki te Ariki mo nga kupu o nga Rongopai i haria mai nei e Ia ki toku whenua, a ko koutou e oku tuakana, e whakapai ana ahau, mo te tononga mai i nga Kai-whakaako kia haere mai ki konei ki te whakaako i a matou ki enei kupu tino atahua.

Na tenei ka mea atu ahau kia koutou e tino

hihia ana ahau, ma te Atua ahau e whakakaha ki te whakahaere i nga mea katoa o tenei whenua Mona anake, kia mohio ai toku iwi ko Ihu Karaiti te Kai-whakaora o nga whenua katoa, a ko Ia te Kingi o nga kingi katoa. Na reira, e hoa ma, ka mea atu ahau ki a koutou kua hangaia e ahau he whare-karakia tino nui ki toku tino Taene, a kua huaina e matou te ingoa ko "Hoani."

He nui te tangata e haere mai ana i ia ra i ia ra, ki te whare-karakia ki te ako i nga kupu o 'Te Ora,' e eke ana pea ki te 150. Engari hei nga Ratapu tino nui atu te tangata ki te haramai ki te koropiko ki te Atua ki to tatou Matua i roto i tona Hahi Tapu, a ki te whakamoemiti ki a Ia. Ka whakaatu atu ahau ki a koutou, kei nga kaari e tata mai ana kua hangaia e matou, e ono nga whare-karakia. Kaha atu te minamina o tenei iwi ki te 'Taro o te Ora,' he maha e mate ana i roto i o ratou hara, no te mea kaore ratou e rongongo ana i te Rongopai. Ko nga kai-whakaako he ruarua. Ko te hunga e hiahia ana he tokomaha. Na konei ra, e hoa ma, e aku hoa aroha, kia aroha mai ki taku iwi, e noho atu nei i roto o te pouritanga kaha; kaore ratou e mohio ki te wahi e haere ai ratou.

E hiahia ana ano au ki te whakaatuatu ki a koutou he tino nui atu nga iwi e tata ana ki toku kingitanga, kaore e mohio ki te Atua--- a Apakono, a Apamapa, a Apahoko, a Apahakara, a Apahongokara. a Apenga me toa tini noa iho kei roto i te pouritanga. Kua rongongo matou kua tae mai he wahine pakeha ki Ukanata; otira, e hoa ma, ina te whenua kei te tangi ki te wahine, kia haere mai ki te whakaako i o matou wahine. Tino nui atu taku hiahia kia haere mai ratou.

A e nga hoa, awhinatia mai matou ki a koutou inoi i nga ra katoa. E hiahia ana ahau kia rite taku whenua ki te Rama, kaore nei e mate, i roto i tenei whenua o te pouritanga. He hiahia ano toku kia whiwhi hoa ahau i Uropi, no te mea e kotahi ara tatou i roto i a Karaiti Ihu i to tatou Kai-whakaora. Hei kora ra e aku hoa aroha. Kia tata a Ihowa kia koutou i a koutou whakaarotanga katoa.

Na to koutou hoa e aroha nei ki a koutou i roto i a Ihu,

na Tauti Kahama.

No Mache 15, 1896 i iriria ai a Kahama, Kingi o Toro. He tangata kaha, matau. I tata ki te ono puutu toa roa. Tirotia ana kupu. Kei te penci ranei te kaha o tatou rangatira Maori? No muri noa nei te iwi o tenei tangata i rongongo ai i te Rongopai, ko tatou

kua tata ki te roo nga tau, otira kaha ke atu te hihiko o tenei iwi ki te pupuri i te Kupu a te Atua, i te 'Taro o te Oia.' Ka rite pea mo tatou tenei kupu na "Ko to mua ka whitia ki muri, ko to muri ka whitia ki mua."]

[I enei ra tata tonu, ara i te mea kua ara nei te whawhai a te Ingarihi raua ko te Poa, ka haere tetahi ope hoia a te Poa ki te whenua o Kingi Kahama, ki te tohe pea kia uru ia ki te whawhai mai ki te Ingarihi. Otira kaore ia i whakaae. Katahi ka tupu he kino i te Poa ki a ia. I te whawhaitanga hinga ana te Poa. Ko nga Kai-kauwhau i te Rongopai nga mema o tona paremete ara nga kai-whakahaere o tona kingitanga. — Etita.]

HIMENE.

" Kia noho te Atua ki a koe! "

1. Kia noho te Atua ki a koe,
Mana koe e arataki.
Mana koe e whakamaru,
Kia noho te Atua ki a koe.

Kite ra ano! Kite ra ano!

Ki nga wae o te Ariki

Kite ra ano! Kite ra ano!

Kia noho te Atua ki a koe.

2. Kia noho te Atua ki a koe,
Hipokina iho koe,
Whangaia koe ki te taro
Kia noho te Atua ki a koe.

3. Kia noho te Atua ki a koe,
I nga wa o te manaae.
Mana hoki koe e awhi.
Kia noho te Atua ki a koe.

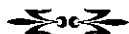
4. Kia noho te Atua ki a koe.
Kia tau te rangimarie,
I nga takiwa katoa.
Kia noho te Atua ki a koe.

He himene poroporoaki tenei na Te Kotahitanga o Te Aute i nga hui e rua kua taha nei, he mea whakamaori mai i te reo pakeha, he himene aroha e tangi ai te tangata e mihia iho ana, " Kia noho te Atua ki a koe! "

TE WHIAWHAI KI IHIPA.

Ko era atu iwi kei te noho pai noa iho, tena ko te Ingarihi kaore ana noho noa iho, engari he whawhai tonu te mahi i nga wa katoa, i ia tau, i ia tau. He iwi ano pea i whakaritea mo tenei mahi, ina hoki he pera tonu ona tupuna. No nanahi tonu nei te whawhai ki Taranawara, tena ko te whawhai ki Ihipa kua toru tau e whakahaere ana inaianei. I mua atu o tenei i te whawhai tonu ki nga Matapiri o Awherika, ki nga tangata o te taha ki te raki o Inia. He Arapi te iwi e whawhai mai nei ki te Ingarihi. He iwi tino nui atu tenei te tangata. Kotahi te parekura nui o te iwi nei i mua ake nei, he maha heki nga mano i hinga. Otira i muri iho ka huihui haere ano, a ka whakaara ano i te whawhai. I te Mane te 26 o Noema ka tutataki ano nga ope e rua. He ruarua noa o te Ingarihi i mate, engari te hoa-riri he tino parekura nui tona. E 9000 i mau-herehere mai i te Ingarihi. Katahi pea ka tino mutu taua whawhai. I mate hoki a Kariwha (Khalifa) te tino rangatira o taua iwi, me te nuinga o ona whanaunga. He tino tangata kino a Kariwha, he tangata tukino kohuru hoki i nga mangumangu o Awherika, nui noa atu nga tangata i kohurutia e ia. Ka watea katoa ki te Ingarihi te pito ki te raki o Awherika. Ki te hinga te Poa, ka riro te nuinga o Awherika i te Ingarihi.

TE UTU O TE WUURU.

Tino nui atu te utu o te wuuru inaianei. Katahi ano ka taea tenei utu, mai o mua iho. I te ra whakamutunga o te makete o tenei marama, ara i te 12 o nga ra, i piki te utu o te wuuru marina me te wuuru pai ki te 16 kapa.

I te makete i tu ki Merepana i noho ki te 16 kapa mo te wuuru marina, 15½ mo te korohi-purere (cross-bred).

I te makete i tu ki Otautahi (Christchurch) Kaikoura, penei nga utu o tenei makete, ki te whakaritea ki te makete o tenei takiwa ano i tera tau :—

AHUA WUURU.	TAU 1898.	TAU 1899.
Marina tino pai	7½ ki te 8½	Kaore noa iho
Marina ahua pai	6½ ki te 7½	10½ ki te 12½
Marina ahua kino	5½ ki te 6½	8½ ki te 10½
Hawhe-purere tino pai	7½ ki te 7½	11½ ki te 13½
Hawhe-purere ahua pai	6½ ki te 7½	8½ ki te 10½
Hawhe-purere ahua kino	4½ ki te 6½	6½ ki te 7½
Korohi-purere tino pai	6½ ki te 7½	9½ ki te 10½
Korohi-purere ahua pai	6½ ki te 6½	7½ ki te 8½
Korohi-purere ahua kino	4½ ki te 6½	5½ ki te 6½
Rikini (Lincoln)	4½ ki te 6½	5½ ki te 7½
Pere me nga Pihihii	2½ ki te 6½	4½ ki te 10½

TE KOTAHITANGA O TE AUTE.

HUI TAWHIA.

Kaore e taetae hainatenei te tuku-hui atu nga kupu o te hui tawhia o te taitou Kotahitanga i tu nei ki Papawai, Wairarapa, i te 13 o Te-hema nei. Heoi e taetae hainatenei ko te whakaaatutu poto i nga take korero o te hui, me nga mea i oti. E 30 nga mema i tae mai ki te hui, no te Tai rawhiti nei, no te Tai-hauauru hoki, a kotahi te ra i manaukitia ai te Kotahitanga o nga minita o te Kawanatanga, e Te Waaka, Minita mo nga kura, me Timi Kara.

1. *Ko nga kura.* I takoto he tono ki te Minita mo nga kura, kia whakamaua ake te oranga mo nga tamariki maori e haere ana ki nga Karei Nunui, hei roia, hei takuta ranei, ka whakaaona hoki nga tamariki wahine ki te tiaki turoro, kia bohoro te whakatu kara mabi a-ringa, kia whakawhanuia mai ki te iwi maori te mana ki te poori mo nga ta-hana "waipiro," kia awhinatia te Kotahitanga ki te moni. I ngawari te Minita ki enei tono katoa, oira i whakamauaia kia whiriwhiria e nga Minita katoa.

2. He patai na Te Popa (Kai-tirohio i nga kura Maori) "Tenei ano ranei tetahi wahi o te tikanga Maori e tika ana kia tapahitia hei taonga a muri ake nei?" Ko te whakautu, ae, he maha nga wahi, engari me aua kowhiri ano. "Tera te patai a Te Popa e whakamauatia, ka tangia ai a muri ake nei."

3. *Te Hahi Maori.* I tatoko te hui i te weyo a Te Wiremu, Atirikona, i pamua ki Te Pipiharaurao i te ngahuru ka taha nei; ara kia kahi nga parira maori o Te Pihopatanga o Waipapu i te £2000, mana e tapiri mai £1000. Pera ano mo Te Pihopatanga o Maraua. Ko enei moni hei apiti ki te oranga o nga Minira maori ina haumau atu te oranga mai a Te Ropu Tono Mihinare o Tawahi.

4. *Te Waipiro.* E rua nga kupu i oti ara kia tirohia mehekena e kore e taetae e Te Kawanatanga te tautoko nga Komiti Maori e whiriwhiri i te takahi a te haurangi i nga whare nunui. Ko tetahi kia whai mana te maori ki te poori mo nga whare waipiro.

5. *Tehunga Maori.* Kua takoto te whakahe a Te Kawanatanga, me te Kotahitanga hoki mo nga Tehunga Maori. I tenei hui ka puta te whakaaro me ata titiro ano, kia haere tabi te whakahe me te whakatakoto tikanga hei kawae mai ki te maori i nga takuta ngawari, i nga rongoa ngawari, i nga wahine i whakaa-kona ki te mahi tiaki turoro.

6. *Te kahi oranga mo nga Kai-whakahaere i Te Kotahitanga.* I tino tautokona tenei e nga rangatira o Wairarapa. Oira e wetiwheti ana Te Kotahitanga i te mea katali ano ka timata te ari whakahaere ki te iwi moni i te iwi maori. Ma te iwi e titiro e whakamau.

Tera atu nga whakamauatanga mo muri ake ai ka puta.

NGA RONGO MAI O MURI NEI O TE WHAKAMAU KI TARANAWAARA.

I tutaki te ope a Tiamara Matene 12000 ki tetahi wehenga o te Pou 1300 i raro i Te Tiamara "Crucif" ki "Majordantein." He tino whawhai kua tenei, he tokomaha hoki o te Ingarihi i mate, ana hui katoa nga tau e maha ana i mate rawa e tana ana ki te 1000. He tino hui atu o te Pou i mate ana hui katoa nga teotu, nga herehere me nga mata i mate e tata ana ki te 2000. Ingarihi ko te honore o tenei whawhai i riro i te Pou, kaore hoki tora pa i hore i te Ingarihi, engari ko te Ingarihi i whiti mai.

I tutaki hoki te ope a Tiamara Pura 12000 ki te wehenga rino hui o te Pou, neke ake i te 20000, ki "Stuively." I riro ano i te Pou tenei whawhai. I neke ake i te 100 o te Ingarihi i mate rawa, neke ake i te 600 i taotou, e 338 i riro herehere. Oira kua whakaaatutia mai e te Pou i tana ki te 2000 o ratou i mate, kiki tonu o ratou parepare i te tupapaku. Ka re i hore te pu o te Pou, engari ko te Ingarihi i whiti mai, i whakarere ana hoki etahi o a ratou parepare ma te Pou.

I muti mai o enei huinga o te Ingarihi ka whiriwhiria e te Komiti Whawhai o Ingarangi kia tukua ano etahi hoia kia 50000, kia tu hoki ko Tiamara Rapata hei tino rangatira mo nga hoia katoa a te Ingarihi i Awherika.

Ko tetahi tenei o nga tino Tiamara rongu hui o te Ingarihi. He tino kaumatua, ka 68 ana tau. Kei te manuia ia e haere ana inanahi.

POOTI NEMA MAORI.

Ko nga mema enei i tu i te poositanga i te 19 o Te-hema nei.

Te Tai-tuaraki	...	Hone Heke.
Te Tai-rawhiti	...	Wi Pere.
Te Tai-hauauru	...	Henare Kaihau.
Te Waipouamu	...	Tame Parata.

Kamuri nga korero, ngari e kore e ruri i te kiki rawa o te pepsu nei, ki te wana a te panga katali ka whakamau.

TE RETA A A. T. NGATA. M.A., LL.B.

(*Kei te Nama 21 te timatanga o tenei korero*).

I muri mai o tenei ka huaranga ko nga mana ara ko nga "Kawanatanga." Ka rangona i te tau 1893 i te kawanga o Piripi whare-karakia ki Kakariki ko Te Wahineiti, ko te Keke-pohatu, hei ingoa hou mo nga Pariha o Ngatiporou. Ko Te Wahineiti no roto o Waipau, ko te Keke-pohatu no Tuwhakairiora. Haramai ana a Te Houkamau me ana waiaata ahuaereka ka iriiritia a Te Wahineiti ko Kahukura e mau nei hei ingoa karanga mo te Pariha o Te Horo inaianei. Ka iriiritia hoki hei ingoa mo te Kekepohatu (Pariha o Te Kawakawa) ko te Pohutu (he puku whaiwhaia). Ka tipu i runga i nga wero, i nga tinihanga, i nga waiaata titotito, i nga haka, i nga parepare tipuna, i nga whakawhitiwhiti whakapapa, ka ara ake he mana, ka ara ake he mana. No te tau 1894 ka tu ko te Arewahana ki Repoura, no te tau 1895 ka ara ko Maui (Pariha o Whareponga), ko Te Koroni (Pariha o Tuparoa), ko Te Uranga-o-te-Ra (Pariha o Rangitukia). No te tau 1896 ka eke mai ko Te Awemapara (Te Aowera, he wehenga no roto o te Pariha o Whareponga). Ko te tino mahi he tauwha-whainga, mo te hau o te waiaata, mo te tini o nga ahuaereka, mo te tetero o nga moni kohi. He moni nui te £100 mo nga hui nunui o mua, kei o muri nei ka kawea e nga wero, e nga whakatete, ki te £300 ki te £350. Kaore e tipu totika nga korero nunui te kinaki ki te maminga ki te mahi tipatipa. Kaore e arotia ake nga korero mema. Ka maro te korero tika ka whakarurururua ki te waiaata; ahakoa hoatu he riri ka h-mai he ahuaereka hei whakatahuri ke, ka mahara te tauhou kua wawautia te tangata i te kotiti o te arero, ka pohehe nga kaumatua o era atu wahi ki nga whakapapa, ka pokaikaha noa nga tatai whakapapa. Mawai e korero au mahi e Porou! Ma te tangata e rere mai kia kite, kia hakiri: ko tenei ringa he takurutu ki te whaiwhai atu i te tini o au whakaomoma. Ana kei runga o Matahina, kei nga tawhatitanga o Putauaki e tuki ana o mahi, e arara mai ra ko Hikataurewa, ko Te Wheuki, ko Tahī. Huri ake ki tua o Tawhiti ka rere ki roto o Heretaunga ka ahu atu koe i runga i a Houtaketake, i a Rangi-nui, ko te Miuru tera, ko Te Huauri, ko era atu mana huihua noa iho. E ta Ihiaa Hutana kia rewarewa mai ra a Pohokura. E koro Tamahau kia ai he tekoteko mou, e tu atu nei aku, ko Hone P. Raiho, kingi o Te Pohutu, ko Roore Tapere, Pirimia o Kahukura, me Te Kerehi, tana Etita; ko Hone

Kauahi, te Kingi Horoau o Te Koroni anake, Kai-riiwhi o Te Hatiwira Te Rangitaumaunu te Etita o taua Te Koroni i te oroko-timatanga ai; ko Hirini Tarapehu, tino Pirimia o Maui. Whakarongo mai e nga kingi pokanoa o era atu wahi, e wiri o koutou papa, e wehe o koutou puku i te hao noa mai. Waiho atu i a Mahuta nga kororia, i a Tohu te Ihowatanga i a Te Whiti te poropititanga, i a Te Potangaroa ona whakaaro; ena kingi, ena mana patingore; ki au ko nga mahi e kore noa ai au e tawhiri ka rere noa mai ki runga i au nga ingoa kingi, pirimia, etita, kai-whakahaere. Taukiri e te mana nunui! Te tatakimori au whakatikanga ake!

6. *Te waimarie o Ngatiporou i era ra.* Ka noho te tangata i ro-ngahere ka ukauka ia i nga kuri whakangau a te pakeha, ko nga mania hoki, ko nga raorao, o ratou hemonga. I puta mai i te taurihuri o te raiona he miere. I puta mai i nga awa ngarungaru o Waipau, i ona maunga, i ona ngaherehere, i ona kino noa iho, he ora. Ka pakaru mai nga ngaru o tawhiti, ka tipu i roto o Heretaunga, u mai ki Turanga: ko nga kora i rere ake ki tua o Tawhiti, ko te puehu ki tenei whaitua o Raukumara. Kaore i minangia e te pakeha o konei whenua, ka ata titiro mai ia me ana tikanga i waho o te moana, i tua o nga pae maunga. Ka waingohia i konei a Ngatiporou ka whai taanga manawa moni ki te whakapakari i tona whakapono, ki te whakatiputipu i ona kura, ki te ata whakawa i ona whenua. No te tau 1880 ahu mai, ka kitea e te pakeha e huna noa ana te tauhinu, te rauaruhe, te manuka i te momonatanga o te whenua. Katabi ka ngau nga hoko, nga reti. Otira i ngawari i te mea kua tupato a Ngatiporou i nga rongo mate mai o era atu whenua i nga hoko, i nga mokete. Hoko rawa ake ehimu, kua mau etahi ki etahi tikanga a te pakeha, ara, ki te mea nui tonu ki te whakapai whenua, kua whanui haere te maramatanga i nga kura, kua tino whakatatare rawa te tangata ki nga ture whenua.

Tera ano ka takitaro ka pa mai he mate kino ki tenei takiwa, e ngaro ai te tangata, e mania atu ai nga whenua he ringa ke pupuri ai. Engari kei te ata haere; a mehemea ka u nga tikanga mo te tinana e whakahaerea ana inaianei, me nga tikanga mo te whenua, haunga hoki te wairua ko te tino mea hoki tena, ka tino ora a Ngatiporou.

7. *Etahi whakaaro hou.* He pio noa iho te whakaaro hou e tipu ake ana i roto i nga ra nei. Ko etahi kua wha ki te ao, kua taurakina hei whitikanga iho ma nga kanohi o te katoa.

Ko etahi kei roto ano i nga kopura e koromekemeke ana. Ehara i te mea kei te ngaro rawa nga whakaaro e tapuhitia nei e Ngatiporou. E mohiotia ana ano nga mahara e hua mai i roto i enei ra, ehara hoki i muri nei i tiria ai e te ture nga kakano. Ko te ngahuru tonu tenei o nga ruinga a te ture. Engari he tomuri ano no te whiunga ki enei maara, he kore hoki no te whenua e whakakorikoria, i roa ai e takoto ana. Ko te whakarapopototanga tenei o aku i kite ai, i hurahura ai:—

1. He wehewehe i nga paanga whenua ki runga ki nga whanau o te hapu kotahi. Kei muri te wehewehe kia motuhake te paanga o ia tangata o ia tangata.

2. He wehewehe i nga tikanga, i nga whakahaere mo nga mahi, ki runga ano ki te matauranga o ia tangata, o ia tangata e whakaro iho ana he matauranga tona. Kei nga mahi hipi e tino kitea ai enei mahara.

3. He whakapakari na ia tangata, na ia tangata i tona mana, i tona mana, kia rite ano ki ta te ture i ata whakarato ai. Kaore i te wehinga nga rangatira, kaore hoki he whakapumautanga a nga ture i nga mana o nga rangatira maori.

4. He kuhu na ia tangata, na ia tangata, i tona tinana, i tona tinana. No nga taitamariki tenei whakaaro, kua kitea ano i mua i a Ngatiporou e haere ana ki Turanga ki te mahi karahi, no muri nei ka tino u, ka matauria hoki he taikaha katoa nga huarahi e rawa ai te tangata i te hereni.

5. Ehara i muri nei i manaakitia ai nga kura: engari no muri nei i tino whakamanawa ai te tangata ki nga kura hei whakawhiwhi i ona uri i muri i a ia ki nga huarahi e ora ai ratou. Tera atu etahi whakaaro ririki, kaore ano i horapa, e taetae ai te ki he whakaaro kua pakari ki roto o te iwi.

Me kaati ake i konei nga toru kupu nei: he maha nga mea i mahue, i whakaarohia ano kia tuhia, engari na te titiro iho ki ta tatou nupepa kei apiapi i nga korero anake mo tenei wahanga o to tatou iwi maori.

E kore e taetae e Ngatiporou te pupuri nga kupu a o ratou kaumatua kua ngaro atu ki te po. I rite a ratou kupu mo o ratou ra, mo nga ra hoki o muri tata iho i a ratou. Heoi kia mau ko te aronga, ko te wairua o a ratou tohutou: ma te whakatipuranga hou e whakhangai nga whakatatutanga iho ki nga whakaaro, ki nga ture, ki nga tikanga, ki nga mahi o ratou na ra.

Heoi ano.

Na to hoa,

Na Apirana T. Ngata.

WHENUA KARAUNA.

No waenganui o Noema nei ka tae te kupu ki Waiapu e tuku ana Te Kawanatanga i etahi o ona whenua i tera takiwa ki te reti. Ma te tono mai a te tangata ka uru ai ki te maketetanga. Ka whai-kupu a Apirana Ngata mo te taha ki Te Kotahitanga o Te Aute, ki nga taitamariki o Ngatiporou kia tono whenua mo ratou. E toru nga wiki i whakahaerea ai ka whaiti nga tono, hui katoa e 49, ka takoto ki Nepia. No te 19 o Tihema nei ka tu te makete ki Turanga, waimarie ana etahi o aua tono, ara:—

Ingoa	Whenua	Eka
Henare Te Owai ..	Taumata-o-manu ..	1093
Henare Peti ..	Taurawharona ..	1017
Hopa Hemara ..	Taurawharona ..	1019
Peti Rima ..	Waihuka ..	850

Kei te anuamu etahi o nga pakeha ¹⁰¹⁷hironga o nga whenua nei i te maori. E ki ana e kore e pahure i te maori nga mahi e mana ai nga rihi. Hei tona ra ano e mohiotia ai. Engari e mahara ake ana, katali nei pea te huarahi e watea ai nga taitamariki ki te whakaputa i o ratou na hiabhi, me te kore o nga pakeke e aruaru. Kia kaha e hika ma!

TE TUI.

Katahi tonu ka oti te Nama 2 o te 'Tui.' Ki te hiabhi etahi me tuhi mai ki te Etita o Te Piiwharauaro. He pera ano te utu me te Nama 1, ara he hiki-pene (-/-).

PANUITANGA.

Ki te tuhi mai ki te pepa me penei te tuhi:—
TE ETITA O TE PIIWHARAUROA.

TE RAU,

GISBORNE.

Kaua rawa e tuhia te ingoa o tetahi tangata.

NGA HUA KAREAO NA TA TATOU MANU.

51. Mihaka Tokopoumanu, Matene Nara, Murupanga Rewiri, Parone Haturana, Weru Tipene, S. W. Taylor, Rev H. Taitimu.
52. Huarua Meana. 21. Eru Hukarua. 1. T. M. Ngaki, W. Kerehene, Ropere Tahuri, Te Mura Tokaitina. Te Rakuraku.